

УДК 658.589.621

Куцай Н. С., к.е.н., доцент

Савош А. О., ст. гр. МО-41

Луцький національний технічний університет

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто теоретичні положення сутності інноваційного потенціалу та розроблено методи оцінки інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства.

Ключові слова: інновація, потенціал, методи оцінки інноваційного потенціалу.

Kutsay N., Savosh A.

ESSENCE AND VALUE OF INNOVATIVE POTENTIAL OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISE

In modern economic science, the concept of "innovation potential" has appeared quite recently, however, naturally took an important place in its categorical apparatus. Under the conditions of an innovative development model, understanding of the essence and adequate assessment of innovation potential plays an important role in the management of innovation activities of machine-building enterprises. It is difficult to overestimate the influence of innovative potential on the process of formation and implementation of the program of innovative development of the machine-building enterprise.

At the same time, the modern versatility of the definition of the concept of "innovation potential" is due to the lack of unity in the views of scientists to reveal its content, significantly impedes the definition of its essence, functions, components, etc.

As a result, enterprise innovators often can not adequately assess their innovation potential and, by introducing innovations based on innovation programs, operate on the basis of the "entrepreneurial sense" principle, which often results in ineffective management decisions in the area of innovation activity of the enterprise.

Scientists have shown that there are several approaches to the interpretation of innovation potential. The most widespread among them is the resource approach: considers innovative potential as a combination of different types of resources that can be used in the process of innovation.

We agree that for the innovation activity, the company must have a certain set of resources that could be used to innovate. However, this approach is believed

to be somewhat limited, since under present conditions an enterprise may have the necessary amount of resources to innovate, however, it has no opportunity to develop and market competitive innovative products. O. Pichkru identifies innovation potential as a set of different types of resources, including financial, intellectual, scientific, technical and other resources necessary for innovation.

In the scientific literature, there is quite a large number of publications of domestic and foreign researchers on the issues of innovation management, but the problem of creating a typical approach to managing innovation potential at industrial enterprises is still not resolved. There is no comprehensive algorithm for its management and evaluation, covering all its structural components.

In the process of reviewing the scientific and methodological literature on the issue of an effective assessment of the efficiency of management of the innovative potential of the enterprise in the modern conditions of economic development, various methodological approaches to the identified problems have been identified.

Both approaches should be based on the use of methods of system analysis and synthesis of organizational and managerial decisions; be focused on achieving the strategic and operational goals of the enterprise; to ensure lower level of uncertainty of the results of innovations, to promote achievement of the set goals

The results of the study of theoretical and practical aspects of the innovation potential of the enterprise suggest that it is the main prerequisite for the implementation of innovation and determines the degree of its effectiveness. In this regard, the innovative potential requires special attention as an object of management in the enterprise. The "innovative potential of a machine-building enterprise" should be understood as a collection of all interconnected and complementary elements that characterize intellectual and personnel, technological, interface, information and market resources.

Thus, the system of indicators of innovation potential - an integral set of available and hidden resources, stocks, opportunities that can be manifested in the conditions of interaction and interdependence of balanced subsystems and elements of the system to meet market requirements in innovative products. In this case, the term refers to internal forces, feasibility and ability, which implies the ability to act and reflects the innovative activity of enterprise management. The results of the research can contribute to the formation and improvement of methodological approaches to assess the innovative potential of enterprises.

Key words: innovation, potential, methods of estimation of innovative potential.

Куцай Н. С., Савош А. О.

СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены теоретические положения сущности инновационного потенциала и разработаны методы оценки инновационного потенциала машиностроительного предприятия.

Ключевые слова: инновация, потенциал, методы оценки инновационного потенциала.

Постановка проблеми у загальному її вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасній економічній науці поняття «інноваційний потенціал» з'явилося доволі недавно, втім, закономірно посіло важливе місце в її категорійному апараті. В умовах інноваційної моделі розвитку розуміння сутності та адекватне оцінювання інноваційного потенціалу відіграє важливе значення в управлінні інноваційною діяльністю машинобудівних підприємств. Важко переоцінити і вплив інноваційного потенціалу на процес формування та реалізації програми інноваційного розвитку машинобудівного підприємства.

Разом з тим, сучасна багатогранність визначення поняття «інноваційний потенціал» зумовлена відсутністю єдності у поглядах науковців на розкриття його змісту, суттєво затрудняє визначення його сутності, функцій, складових тощо.

У результаті підприємства-інноватори часто не можуть адекватно оцінити свій інноваційний потенціал та, впроваджуючи інновації на основі інноваційних програм, діють за принципом «підприємницького чуття», що часто призводить до неефективних управлінських рішень у сфері інноваційної діяльності підприємства.

Аналіз основних досліджень у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню проблем визначення поняття «інноваційний потенціал» присвятили свої праці багато науковців. Серед них такі зарубіжні, як І.Т. Балабанов [1], В.Н. Гунін [4], І.Н. Карапейчик [11; 12], І.Д. Кокурін [5] та К. Фрімен, якими, до слова, уперше було введено в економічну науку поняття «інноваційний потенціал», та українські М.А. Гриньова [13], С.І. Грицуленко [10],

А.А. Еліфанов [9], Л. Мартюшева.

На нашу думку, потребують подальших досліджень методичні аспекти оцінювання рівня інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства та рівня його достатності для реалізації конкретної інноваційної програми. Крім того, потребує уваги питання щодо прийняття єдиного підходу до трактування поняття «інноваційний потенціал» та визначення його складових.

Ціль статті полягає у розкритті сутності поняття «інноваційний потенціал», виокремленні його складових та показників оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як показали проведені наукові дослідження, серед науковців існує кілька підходів до трактування інноваційного потенціалу. Найпоширенішим серед них є ресурсний підхід: розглядає інноваційний потенціал як сукупність різних видів ресурсів, що можуть бути використані у процесі інноваційної діяльності [1, с. 48; 2, с. 63].

Погоджуємося, що для провадження інноваційної діяльності підприємство повинно володіти певним набором ресурсів, які можна було б задіяти для впровадження інновацій. Утім, такий підхід, вважаємо, дещо обмеженим, оскільки за умов сьогодення підприємство може мати необхідну кількість ресурсів для здійснення інноваційної діяльності, втім, не мати можливостей розробляти та виводити на ринок конкурентоспроможну інноваційну продукцію. О. Пічкур визначає інноваційний потенціал як сукупність різних видів ресурсів, включаючи фінансові, інтелектуальні, науково-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності [3, с. 35].

Н. В. Краснокутська під інноваційним потенціалом розуміє систему чинників і умов, необхідних для здійснення інноваційного процесу. За основу оцінки стану інноваційного потенціалу приймаються можливості, якими володіє підприємство для власної інноваційної діяльності [4, с. 11].

У науковій літературі існує досить велика кількість публікацій вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань

інноваційного менеджменту, однак проблема створення типового підходу до управління інноваційним потенціалом на промислових підприємствах до цих пір не вирішена. Відсутній комплексний алгоритм його управління і оцінки, що охоплює всі його структурні компоненти.

В процесі огляду науково-методичної літератури з питання ефективної оцінки ефективності управління інноваційним потенціалом підприємства в сучасних умовах розвитку економіки були виявлені різні методичні підходи до окресленої проблематики.

Обидва представлених підходи повинні ґрунтуватися на використанні методів системного аналізу і синтезу організаційно-управлінських рішень; бути орієнтованими на досягнення стратегічних та оперативних цілей підприємства; забезпечувати зниження рівня невизначеності результатів інновацій, сприяти досягненню поставлених цілей [10, с. 77].

Найбільш поширеними підходами до управління інноваційним потенціалом підприємства є [5, с. 85]:

1) підхід, заснований на управлінні ресурсами. В якості методів управління використовуються класичні методи планування (балансовий, дослідно-статистичний, нормативний, ЕММ), управління ресурсами (кореляційно-регресійний, математичне моделювання та програмування, експертні оцінки, прямий економічний розрахунок, господарський розрахунок). Перевагою даного підходу є планування обсягів і напрямів використання ресурсів на кожному етапі виробництва. Недоліком – виключення можливості реагування на постійні зміни зовнішнього і внутрішнього середовища;

2) підхід, зводиться до управління НДДКР. Методичний інструментарій даного підходу складають класичні методи планування (балансовий, дослідно-статистичний, нормативний, ЕММ), управління НДДКР (параметричний, моделювання конкурентних переваг, ранжирування). Обґрунтованість його застосування пояснюється тим, що НДДКР – важлива умова розвитку інновацій, проте не єдине. Тому найбільш доцільно його використання в комплексі з іншими управлінськими підходами;

3) підхід, що базується на управлінні інвестиціями. В

його рамках застосовуються методи планування і управління інвестиціями (період окупності, бухгалтерська рентабельність інвестицій, внутрішня ставка прибутковості, модифікована норма прибутку, чиста приведена вартість, дисконтування, бізнес-план, фінансовий план, екстраполяційні, експертні, сценарні). Його застосування пояснюється тим, що від якості управління інвестиціями залежать масштаби і види майбутніх інновацій. Однак, як і попередній підхід, він не є самостійним, охоплюючи лише один із проявів інноваційного потенціалу.

У сучасній економічній літературі можна почути думку про необхідність розробки і застосування науково обгрунтованого алгоритму дій для оперативного прийняття управлінських рішень [7, с. 77]. Даний алгоритм повинен містити напрямки дій при різних ситуаціях в процесі управління інноваційним потенціалом на підприємстві (варіанти сценаріїв). Розробивши такий алгоритм і перевіривши його на практиці, можна в майбутньому вирішувати подібні завдання без істотних витрат часу і ресурсів.

Результати дослідження теоретичних і практичних аспектів інноваційного потенціалу підприємства дозволяють зробити висновок про те, що він є основною передумовою здійснення інноваційної та визначає ступінь її ефективності [8, с.15]. У зв'язку з цим, інноваційний потенціал вимагає до себе особливої уваги як до об'єкта управління на підприємстві. Під «інноваційним потенціалом машинобудівного підприємства» слід розуміти сукупність усіх взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих елементів які характеризують інтелектуальні та кадрові, техніко-технологічні, інтерфейсні, інформаційні і ринкові ресурси.

В даний час для промислових підприємств машинобудівної галузі України стоїть питання розробки комплексної системи управління інноваційним потенціалом підприємства, що відповідає широкому спектру вимог, що пред'являються зовнішнім і внутрішнім середовищем підприємства. У зв'язку з тим, що інноваційний потенціал будується на основі ряду структурних компонентів, які діють в тісному взаємозв'язку, застосування системного підходу до управління даним об'єктом має знаходити відображення в

управлінні кожним його компонентом. Крім цього, на відміну від представлених раніше точок зору, пропонуємо виділити два основних напрямки в рамках системного підходу до управління інноваційним потенціалом підприємства:

- управління формуванням інноваційного потенціалу – може розглядатися, з одного боку, як початковий етап управління, який має на меті створення можливостей до інноваційної діяльності, а, з іншого, – сприяти подальшому його накопиченню і розвитку.

Формування інноваційного потенціалу повинно носити постійний характер з метою безперервного підвищення його рівня, а, отже, і розширення якісних і кількісних можливостей до інноваційної діяльності;

- управління реалізацією (використанням) інноваційного потенціалу, яке включає вибір і здійснення заходів найбільш ефективної його реалізації з метою досягнення оптимального витрачання інноваційного потенціалу та отримання максимальних результатів інноваційної діяльності [8; 9].

Процеси управління на підприємстві, що включають формування і використання його інноваційного потенціалу повинні відбуватися одночасно і взаємопов'язано, тому що від рівня формування інноваційного потенціалу залежать варіанти його використання і результати інноваційної діяльності, які, в свою чергу, впливають на подальше формування інноваційного потенціалу і т.д.

Результативність інноваційного процесу показує, в якій мірі було досягнуто мети за рахунок впровадження інноваційних дій на підприємстві, тобто кількісний рівень впроваджені інновації, а ефективність дасть можливість охарактеризувати якісний ступінь задоволення в процесі впровадження інноваційних заходів на підприємстві відповідно до розрахованих кількісних показників інноваційної діяльності на підприємстві.

Важливою складовою визначення потенціалу є комплексна оцінка структурних компонентів інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства, зводиться до інтегральних показників рівнів його формування та реалізації. На початковому етапі управління інноваційним потенціалом

результати оцінки нададуть інформацію про його стан і послужать базою у виборі підходу до його управління. На наступних етапах вона сприяє оцінці ефективності проведених управлінських заходів.

Напрямами оцінки інноваційного потенціалу є:

- оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства, покликана характеризувати його загальний стан як основу для формування інноваційного потенціалу;

- оцінка внутрішніх компонентів (інтелектуальний капітал, матеріально-технічна база, матеріально-виробничі ресурси, фінансові ресурси, партнерські зв'язки, інфо-комунікаційні технології); оцінка пов'язаних (ринок матеріально-технічних ресурсів; платоспроможний попит; державна підтримка) і зовнішніх факторів (законодавча база інноваційної діяльності; інноваційна інфраструктура регіону; конкурентне середовище). Дана оцінка дозволить отримати інформацію про рівень інноваційного розвитку підприємства, досвіди і результатах його інноваційної діяльності, які багато в чому визначають умови формування інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства для подальшої інноваційної діяльності.

Процес управління інноваційним потенціалом машинобудівного підприємства повинен бути гармонійно поєднаним із загальною системою управління підприємством, сприяти виконанню своєї місії та досягненню поставлених цілей розвитку.

Висновки. Таким чином, система показників інноваційного потенціалу – це інтегральна сукупність наявних і прихованих ресурсів, запасів, можливостей, що можуть виявлятися за умов взаємодії і взаємообумовленості збалансованих підсистем і елементів системи для задоволення вимог ринку в інноваційних продуктах. При цьому під можливістю розуміються внутрішні сили, здійсненність і здатність, яка передбачає спроможність діяти і відображає інноваційну активність менеджменту підприємства. Результати дослідження можуть сприяти формуванню та удосконаленню методичних підходів до оцінки інноваційного потенціалу підприємств.

Використання комплексного підходу до системи управління інноваційний потенціалом підприємства надасть можливість розглядати об'єкт дослідження не розрізнено, а у сукупності взаємопов'язаних елементів з урахуванням функцій, цілей, принципів менеджменту, своєчасно виявляти «слабкі місця», ліквідувати їх, своєчасно корегувати процес формування, реалізації та накопичення ІПП, враховуючі зміни як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищу.

Підсумовуючи усе вищесказане, ми дійшли висновку, що процес оцінювання рівня інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства є складним та трудомістким.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV
2. Андрощук Г. Державна інноваційна політика // Інтелектуальна власність. - 2010. - №1. - С.37-40
3. Андрианов Д. С. Сущность и структура инновационного потенциала организации [Электронный ресурс] / Д. С. Андрианов // Академия управления "ТИСБИ". — Режим доступа :<http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2012/issue4/Econom2.html>.
4. Андрощук Г. Раціоналізаторська діяльність за кордоном // Інтелектуальна власність. - 2013. - № 4. - с. 29-34.
5. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін: Навч. посіб. -К: Заповіт, 2012. - 240 с
6. Гриньов А. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / А. В. Гриньов // Проблеми науки.— 2013. — № 12. — С. 12—17.
7. Гунин В.Н. и др. Управление инновациями: 17-модульная программа для менеджеров „Управление развитием организации“. Модуль 7. - М.: ИНФРА-М, 2010. - 272 с.
8. Данилова Л.Л., Петровська С.В. Ціноутворення та маркетингова цінова політика: навч. посіб.— К.: КНТЕУ, 2012. — 130 с.
9. Денисюк В., Щодо вдосконалення системи індикаторів для управління інноваційним розвитком // Економіст. - 2010. - №6 - с. 55-59.
10. Економіка виробничого підприємництва. Навчальний посібник./ За ред. Й.М. Петровича. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2012. — 405 с.
11. Економічна енциклопедія: В 3 т. / Редкол. СВ. Мочерний (відп. ред.) та ін. - К.: Видавничий центр "Академія", 2012. - Т. 3. - С. 952.
12. Шарко М. Модель формування національної інноваційної системи України // Економіка України. - 2011. - №8. - С. 25-30.